STIFTELSEN

SELMA LAGERLÖFS

LITTERATURPRIS

2019

STIFTELSEN
SELMA LAGERLÖFS
LITTERATURPRIS

SELMA LAGERLÖFS LITTERATURPRIS 2019

TILLDELAS

KRISTINA SANDBERG

»För ett helgjutet verk om borgerskapligt liv via klassresenärens indignerade blick. Kristina Sandberg visar en lika ömsint omsorg om detaljer i vardag, historia, socialt och psykologiskt liv som någonsin hennes huvudperson om hem och familj.«

KRISTINA SANDBERG

Kristina Sandberg växte upp i Sundsvall och är född 1971. Hon debuterade 1997 med *I vattnet flyter man*, gav ut *Insekternas sång* (2000) och fick sitt genombrott med *Ta itu* (2003). Med de tre romanerna om hemmafrun Maj, *Att föda ett barn* (2010), *Sörja för de sina* (2012) och den Augustprisbelönade *Liv till varje pris* (2014) skrev hon in sig för gott i den svenska litteraturhistorien. För trilogin har hon också fått Moa-Martinson-stipendiet 2014.

Trilogin om Maj belyser ett kvinnoöde upplevt av många men beskrivet av få. Sandberg gestaltar därmed en erfarenhet som varit en dubbelt blind fläck i arbetesskildringen: dels kvinnans hemarbete, dels klassresenärens servicearbete i en borgerskaplig köpmannafamilj. Berättelsen om Maj är inte arbetarlitteratur i gängse mening, utan klassrelaterad arbetesskildring – den handlar mer om arbete än nästan någon arbetarlitteratur gör. Den kan ses som ett slags borgerlig roman utförd i en effektiv, klok och klar stil, men skildrad genom den utifrån kommandes blick, vilket ger romanen dess särdrag – den starka indignationen, politiskt, feministiskt, mänskligt.

Maj kommer från ett arbetarhem och gifter sig in i helt nya sedvanor, borgerskapets vanor som odlas runt familjens företag, pälsfirman, och hon lär sig manövrera koderna – inte minst genom sin matlagning. En mångfald av rätter de flesta av oss över femtio stött på serveras, och är ömsint omsorgsfullt beskrivna. En kokbok med Majs rätter har också givits ut, och litteraturen har därmed fått liv utöver sig självt på ett rent Lagerlöfskt sätt.

Majs maträtter, hennes middagar, hennes bakning blir hennes trumfkort, men rätterna är serverade ur en tilltäppt, stark vrede, en indignation, över att hon ser sig spela det spel hon åläggs att spela. Hon håller ångesten i schack genom matlagning och städning. Städningen har hon med sig, den är hennes paradgren från början, men matlagningen utvecklar hon till sitt

FOTO: MARIA ANNAS.

främsta vapen för att ta sig in i den nya klassen. Så småningom blir den också en stolthet och en tröst. Indignationen, som av en och annan läsare kan upplevas frustrerande, lever starkt på att Majs sätt att hantera situationen till sist blir hennes natur, tydliggjort i slutrepliken »Men vad kan hon hitta på åt dem till middag?«. Där tar den indignation som verket skapar över, vi förflyttas från det vredens tryck som Maj upplever inne i romanens värld till en läsarens indignation över hur förtrycket internaliseras, och på så sätt blir romanen politisk och könspolitisk.

Från första sidan lever vi med Maj ur hennes vinkel, och hennes upplevelser och tankar går ibland nästan inte att skilja åt. Kursiverna som används är ett sätt att ibland återge andras repliker, ibland att lyfta fram ett uttryck typiskt för familjen, ibland fånga hennes inre reaktioner som sticker av mot den situation som just skildras. Det speciella skrivsättet ger en intensiv närhet, och de första femtio sidorna var jag som läsare osäker på om jag ville gå in i detta så

uttalat personliga medvetande. När sjuttiofem sidor återstod av den tredje delen sörjde jag istället över att snart lämna Majs blick och liv.

Alkoholism och starkt medberoende är delar av den nya värld Maj möter, och skildringen av hur dessa sjukdomstillstånd fungerar är skickligt genomförd men låter hela tiden maken och svärmodern förbli unika romankaraktärer. Inte minst är Majs långa relation med svärmodern väl framskriven – från de första mötenas förkrossande tydliggörande av att Maj inte duger, via svärmoderns fortgående kritiska blick och svidande repliker till slutets alltmer försonade relation. Båda parter uppnår till sist ett tillstånd av att ha funnit sig i olikheterna, låt vara att Maj finner sig lite mera än svärmodern.

Inte minst imponerar Sandbergs trilogi genom att levandegöra den tid som sträcker sig från 1938 till något år in på 70-talet. Det är lätt att i Maj känna igen människor som i ens uppväxt hade just det där husmorsarbetet och ett avsevärt mått av representation därtill. Och det gestaltas tydligt trots att romanen framväxer helt ur Majs inre värld. Trilogin om Maj är en psykologisk roman inifrån – här har också Virginia Woolf satt spår i form av motton – om den glömda klassresenären, husmodern i kärnfamiljen.

Symptomatiskt för den ensamhet Maj upplever är att hon också står utanför de kvinnogemenskaper som fanns att tillgå, till exempel husmodersrörelsen som var stark under 30- och 40-talet. Kristina Sandberg fyller med berättelsen om Maj ännu en bit av litteraturens terra incognita, och skildringen av detta dubbelt dolda kvinnoöde har fattats i svensk romankonst.

Anna Forssberg

SELMA LAGERLÖFS LITTERATURPRIS

Tidigare pristagare

2018 Carola Hansson

2017 Lars Norén

2016 Sara Stridsberg

2015 Stewe Claeson

2014 Lotta Lotass

2013 Kjell Johansson

2012 Klas Östergren

2011 Ellen Mattson

2010 Jan Lööf

2009 Lars Gustafsson

2008 John Ajvide Lindqvist

2007 Barbro Lindgren

2006 Lars Jakobson

2005 Birgitta Stenberg

2004 Sigrid Combüchen

2003 P C Jersild

2002 Peter Englund

2001 Agneta Pleijel

2000 Torgny Lindgren

1999 Kristina Lugn

1998 Göran Palm

1997 Per Olov Enquist

1996 Rolf Edberg

1995 Ulla Isaksson

1994 Stig Claesson

1993 Georg Henrik von Wright

1992 Tove Jansson

1991 Lars Gyllensten

1990 Lars Andersson

1989 Kerstin Ekman

1988 Lars Ahlin

1987 Göran Tunström

1986 Astrid Lindgren

1985 Sara Lidman

1984 Birgitta Trotzig

STIFTELSEN SELMA LAGERLÖFS LITTERATURPRIS
Presentation

Selma Lagerlöfs Litteraturpris delas ut av en stiftelse med samma namn. Den har sitt säte i Sunne och bildades 1983 av Sunne kommun, dåvarande Hotell Selma Lagerlöf och Fryksdalens Sparbank. Huvudsponsor är Rottneros AB. Övriga sponsorer är Länsförsäkringar Värmland och företag i Sunne kommun. Region Värmland lämnar bidrag till marknadsföring och programverksamhet.

Stiftelsen kom till för att vidga informationen om Fryksdalen och lyfta fram de kulturella traditioner och miljöer i sunnebygden, som spelat så stor roll bland annat i Selma Lagerlöfs och sedermera Göran Tunströms författarskap. Stiftelsen leds av en styrelse. Ordförande är Tuula Dajén, Sunne.

Om uppdraget står det så här i stiftelsens stadgar:

Stiftelsen avser att främja författarskap i Selma Lagerlöfs anda genom att dela ut ett litteraturpris till författare för ett eller flera verk på svenska språket; rikssvenska och finlandssvenska författare är således jämställda. I anslutning till prisutdelningen genomförs Kulturveckan i Sunne som anordnas av stiftelsen. En prisnämnd, som utses av stiftelsens styrelse, beslutar om pristagare.

Om regler för utdelande av priset sägs följande:

Selma Lagerlöfs Litteraturpris är avsett som belöning för framstående författare i Selma Lagerlöfs anda. Detta kriterium får ges vidsträckt innebörd. Visserligen bör priset i första hand tillfalla en prosaförfattare och epiker vars verk är förankrat i svensk eller annan nordisk miljö och litterär tradition, men uppmärksamhet bör också ägnas åt författare av barn- och ungdomslitteratur. Facklitterära författare med verk av betydande litterär kvalitet bör därjämte komma i fråga. Priset kan ges för ett särskilt verk, men bör främst vara en belöning för ett samlat författarskap. Den av styrelsen fastställda prissumman får inte delas.

Prisnämnden består av ledamöter utsedda dels av stiftelsen, dels av Mårbackastiftelsen, Selma Lagerlöfsällskapet och Kungliga biblioteket.

Birgitta Trotzig mottog det första priset 1984. Carola Hansson fick det 2018. Lördagen den 10 augusti 2019 delas Selma Lagerlöfs Litteraturpris ut för trettiosjätte gången. Prissumman är 100 000 kronor.

I prisnämnden 2018–2019 ingår:

Lars Andersson, Sunne, författare, ordförande
Emi-Simone Zawall, Stockholm, litteraturvetare
Arne Melberg, Gräsmark, professor emeritus i litteraturvetenskap
Anna Forssberg, Karlstad, universitetslektor i litteraturvetenskap
Lena Carlsson, Landskrona, litteraturvetare
Peter Luthersson, Stockholm, docent i litteraturvetenskap

Information om pristagarna och Stiftelsen Selma Lagerlöfs Litteraturpris finns på
www.kulturveckanisunne.se